

T A
Č R

Metodika hodnocení městských produkčních a zahradních ploch (MEZA)

Metodika byla zpracována v rámci projektu *Vývoj metodiky pro hodnocení městských produkčních a zahradních ploch* (TD03000345) podpořeného Technologickou agenturou České republiky v letech 2016–2017.

Předkladatel: Katedra environmentálních studií, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, Brno 602 00

Autoři: Jan Dostálík, Lucie Sovová, Lucie Miovská, Zbyněk Ulčák, Radoslava Krylová, Lukáš Kala, Vojtěch Pelikán, Eva Fraňková.

duben 2018

Obsah

1	Základní informace, východiska, zdůvodnění a podmínky pro použití metodiky.....	2
1.1	Cíl metodiky	2
1.2	Novost metodiky.....	2
1.3	Uživatelé metodiky a její předpokládaný přínos	3
1.3.1	Konkrétní uplatnění metodiky	4
2	Definice pojmů.....	6
3	Kontext a teoretická východiska	7
3.1	Význam zahrádkářských lokalit v městských sídlech.....	7
3.2	České zahrádkářské lokality na křižovatce	9
3.3	Zahrádkářské lokality a územní plánování v teorii a praxi.....	10
4	Metodika MEZA.....	12
4.1	Základní hodnotící perspektivy a zásady	12
4.2	Popis tvorby metodického postupu.....	14
4.2.1	Základní předpoklady.....	14
4.2.2	Tematické kapitoly a hodnotící otázky MEZA.....	16
4.2.3	Formulář MEZA.....	18
4.3	Manuál metodiky (postup hodnocení)	20
4.3.1	Přípravné práce	20
4.3.2	Podkladová zjišťování.....	20
4.3.3	Terénní šetření.....	20
4.3.4	Hodnocení otázek.....	22
4.3.5	Poznámky k hodnocení.....	23
	Seznam zkratk	25
	Bibliografie	27
	Fotografie	30
	Přílohy.....	30

1 Základní informace, východiska, zdůvodnění a podmínky pro použití metodiky

1.1 Cíl metodiky

Cílem certifikované metodiky (dále jen metodika či MEZA) je vytvořit metodický postup pro vyhodnocování městských produkčních a zahradních ploch. Konkrétně se jedná o zahrádkářské lokality (dále také ZL), označované též jako zahrádkové/zahrádkářské osady (dále ZO), zahrádkářské kolonie nebo jen zahrádky, jejichž hodnocení bývá v praxi často založeno na subjektivních a selektivních kritériích.

Záměrem zpracovatelů metodiky je nabídnout nástroj, který je maximálně uživatelsky přátelský a lze jím proto poměrně snadno vyhodnotit široké spektrum velmi specifických území, kterými zahrádkářské lokality jsou.

1.2 Novost metodiky

Předkládaná metodika MEZA je jedinečná především v tom, že se zabývá územími zahrádkářských lokalit (definice pojmu v kap. 2), která doposud nebyla metodicky hodnocena. Novost je především v komplexním přístupu ke sledovaným ukazatelům, který propojuje tři hlavní perspektivy: a/ urbanisticko-správní, b/ socio-ekonomickou a c/ ekologicko-environmentální. Tato území přitom mají pro sídla nezastupitelný význam (jak dokládají následující kapitoly, zejm. kap. 3).

Metodika navazuje na metodiku zpracovanou v rámci studie *Generel zahrádkových osad. Podkladová studie* (Miovská 2009), která byla připravena pro Radu hl. m. Prahy. Otázky a ukazatele z této studie byly kriticky analyzovány, zrevidovány a prověřeny v terénu. Zaměření MEZA se liší od metodiky z roku 2009 především v tom, že klade větší důraz na sociálně-ekonomické hodnoty území. Architektonicko-urbanistické ukazatele byly omezeny ve prospěch ukazatelů územně plánovacích a správních. Rozdílnost nového pojetí je patrná i v oblasti otázek týkajících se životního prostředí, hospodaření s půdou a biodiverzity. MEZA je také více zaměřena na ukazatele, které je potřeba získat formou rozhovorů či konzultací. Hodnotitel (resp. hodnotitelský tým) se tím pádem stává aktivnějším činitelem.

Klíčový rozdíl oproti *Generelu* spočívá v mnohem širším spektru ZL, na něž lze MEZA aplikovat. Jednotlivé lokality se liší z hlediska vizuálního, typu geologického podloží či z hlediska umístění v rámci obce. Klíčovou roli při promýšlení budoucnosti ZL hrají

otázky, jež se týkají formy užívání pozemků, majetkoprávních vztahů či organizace a správy.¹

Dalším rozdílem, který usnadňuje užití metodiky v praxi, je skutečnost, že hodnocení nemusí provádět „nezávislý hodnotitel“. Její využití je otevřené co nejširšímu okruhu potenciálních hodnotitelů. Metodiku může použít kdokoliv se základními uživatelskými dovednostmi internetu, orientující se v katastru nemovitostí či mapových aplikacích a schopný jednoduchého dotazování a pozorování v terénu. Samotná nezávislost je ostatně problematickým předpokladem – na opravdovou nezávislost expertů či úředníků nelze spoléhat. Názory odborníků se navíc mohou diametrálně lišit (například z důvodu odlišných přístupů různých vědeckých disciplín, zamlčených předpokladů, rozdílného přiřazování vah vybraným ukazatelům, zamýšlených i nezamýšlených vlivů zadavatele vyhodnocení). Předkládaná metodika se proto nesnaží od hodnotových východisek distancovat, naopak usiluje o integrovaný pohled na zájmy různých skupin a explicitně přiznává předpoklady vedoucí k její podobě (viz kap. 4.1).

1.3 Uživatelé metodiky a její předpokládaný přínos

Metodika MEZA je dostupná on-line k volnému použití na stránkách TA ČR: www.tacr.cz/index.php/cz/certifikovane-metodiky.html a na webových stránkách projektu, v jehož rámci MEZA vznikla: www.humenv.fss.muni.cz/zahradky/vystupy/.

Metodika je vytvořena tak, aby byla využitelná širokou veřejností a uplatnitelná pro všechny ZL v ČR. Vzhledem k jejich heterogenitě je nicméně pokaždé třeba zohlednit specifika konkrétní lokality.

MEZA se vyznačuje úsilím o vyhodnocení široké škály témat, která se ZL týkají. Tím, že se metodika nekoncentruje na jedno vybrané téma, neklade takové nároky na expertní znalosti hodnotitele; neznamená to nicméně, že vyplnění metodiky představuje banální záležitost. U některých otázek je potřeba citlivého dotazování či delší práce v terénu.

MEZA je určena pro široké spektrum tzv. stakeholderů, tedy zainteresovaných subjektů a zájmových skupin (od uživatelů a majitelů přes městskou správu až k developerským firmám). Velmi důležitými uživateli metodiky jsou samotní uživatelé zahrádkářských lokalit (nejčastěji zahrádkáři a rekreanti). Záměrem bylo vytvořit nástroj, který bude v praxi dobře využitelný i Českým zahrádkářským svazem (ČZS). Přestože je metodika využitelná širokou veřejností, je určena zejména samosprávným orgánům, hlavně

---

¹ Obec například nemůže příliš zasahovat do ZL, patří-li tamní pozemky soukromým majitelům. Lokality, které se rozkládají na pozemcích obce, nabízejí paletu možností, jak je proměnit, chránit a kultivovat.

obcím, které problematiku ZL řeší nejvíce, často v souvislosti s ožehavou otázkou změny využití těchto území. MEZA je připravena tak, aby se mohla stát podkladovým materiálem pro obecnější koncepce, například: strategické dokumenty (od strategií rozvoje až po územní plány). Může být také podkladem pro konkrétní studie lokalit, např. regulační plány, územní studie (ÚS) a další specifické projekty a studie zadané obcí. V praxi se může aplikace metodiky projevit změnou strategických cílů obce, úpravami územního plánu, opatřeními na ochranu významných přírodních hodnot území nebo zklidněním vypjaté veřejné diskuze.

1.3.1 Konkrétní uplatnění metodiky

Metodika je na nejobecnější úrovni podpurným nástrojem pro realizace různých **strategických plánů** (od státní po obecní úroveň). Konkrétně se může jednat například o:

- *Zásady urbánní politiky* (aktualizace 2017), Zásada 4, Péče o městské životní prostředí, Strategické směry a rozvojové aktivity: 1. Zdravé životní prostředí, 2. Změna klimatu, 4. Péče o přírodu a krajinu, 5. Environmentální vzdělávání a informovanost veřejnosti;
- *Státní politika životního prostředí České republiky 2012 – 2020* (aktualizace 2016); Cíl 3.3.1 Zlepšení funkčního stavu zeleně v sídlech; 3.3.1.1 Vytvářet podmínky pro zachování a vymezení nových ploch a prvků zeleně jako součástí funkčního a strukturovaného systému sídelní zeleně v sídlech v rámci územního plánování, aby byla zajištěna základní podmínka pro plnění jeho funkcí;
- obecní strategické dokumenty (např. strategie udržitelného rozvoje, zelená infrastruktura, generel zeleně apod.).

Metodiku lze v praxi využít v územním plánování (více v kap. 3.3). Například v novém **územním plánu** (ÚP) mohou být na základě použití metodiky nově definovány nové typy ploch. Vzhledem k pestrosti funkcí, které ZL plní, nebudou lokality zařazeny do ploch rekreace (tak, jak je to tomu většinou dnes), ale stanou se součástí např. specifické plochy „Z“ – zahrádkářská lokalita. V regulativech této plochy (Stanovených podmínkách pro využití ploch s rozdílným způsobem využití) pak budou zohledněny všechny funkce, které tyto plochy plní a které metodika odhalí, např. ekologické, environmentální, společenské – včetně rekreační, ekonomické (produkce vlastních potravin). Územní plán tak bude lépe odpovídat realitě a umožní snadnější a praktické změny v území.

Dalším příkladem může být **územní studie** vybrané lokality. Obec může například vložit do zadání ÚS požadavek na vyhodnocení lokality pomocí metodiky MEZA. Obec tak získá širokou škálu informací o území, na jejichž základě může dojít ke konkrétním změnám v ÚP i ve správě a provozu lokalit.

Na pomezí územního a městského plánování slouží metodika pro **vytipování míst**, do kterých může samospráva investovat finanční prostředky. Finance nemusejí být velké a mohou přinést řadu pozitivních externalit, tedy kladných vedlejších důsledků. Příkladem může být nalezení klíčových míst a tras – veřejných prostranství (v ÚP často nejsou u ZL místní komunikace vymezeny jako veřejná prostranství). Konkrétně se může jednat například o křižovatky, které lze snadno dovybavit lavičkou, košem, informační cedulí, vysadit strom apod. Křižovatka se tak stane místem setkání, místo se oživí, zvýší se sociální kontrola prostředí a drobná občanská vybavenost.

Metodika slouží obcím, které řeší své ZL jako celek a potřebují nástroj, podle kterého mohou tyto lokality **srovnat**. Metodika se sice příliš nehodí pro srovnání ZL, které jsou v jiných krajích a ve zcela jiných podmínkách (např. město se 100 000 obyvateli x venkovská obec o 1 000 obyvatelích), zato je velmi dobře využitelná pro srovnání ZL v rámci jedné obce, resp. většího města. Obec tak získá snadný přehled o svých ZL a může se podle toho rozhodnout o dalších krocích.

Vyhodnocení ZL má konkrétní význam i pro **ochranu životního prostředí**. Environmentální přínosy ZL jsou často pro městskou správu neznámé, či jsou upozadřovány. Výsledky hodnocení metodiky tak mohou být osvětou pro městské vedení a podkladem pro realizaci opatření na podporu ekosystémových služeb, včetně např. udržování vlhkosti ve městě nebo podpoření zasakování vody. Stáčí pak tyto environmentální hodnoty v území udržovat, podporovat, rozvíjet (podle výsledků hodnocení metodikou). To mohou být opět konkrétní úkoly pro městskou správu.

Klíčové je využití metodiky pro samotné vyhodnocení ZL. To platí zejména pro obce a uživatele ZL (ale také pro majitele pozemků, developerské firmy, neziskové organizace). Zadavatelé a zpracovatelé metodiky MEZA získají **komplexní hodnocení ZL**. Dozvědí se, jaké hodnoty ZL má (vysoké bodové zisky), jaké chybí (nízký počet bodů), co je možné podpořit a rozvíjet a co je danost, kterou nelze změnit (závěrečné slovní hodnocení v metodice). V důsledku toho může město i uživatelé ZL podniknout kroky ke změně (otevřít uzavřené lokality pro veřejnost, opravit informační tabule, řešit zanedbané zahrádky, upravit vybraná místa atp.). Metodika se stává klíčovým podkladem v situacích, kdy je potřeba konkrétních argumentů při vyjednávání o budoucnosti konkrétní ZL, zejména u těch, u kterých se řeší výrazná změna využití

území (nejčastěji na plochy pro individuální bydlení). Metodika tak pomáhá řešit potenciální konflikty v území.

2 Definice pojmů

Pro označení míst, kde se pěstují zemědělské produkty a okrasné rostliny v malém měřítku a primárně jako rekreační činnost, tedy kde se „zahradničí“, se tradičně používají pojmy jako **zahrádkářská kolonie**, **zahrádkářská osada**, **zahrádková kolonie**, **zahrádková osada**. Pro účely této metodiky vnímáme tyto varianty jako synonyma a přiřkláme se k označení zahrádkářská osada (ZO).²

Definice ZO existuje celá řada (viz např. Keyzlarová 2012: 9–11). Aktuální Metropolitní plán Prahy je vymezuje například takto: *„Zahrádkovou osadou se rozumí zpravidla oplocený soubor zahrad, případně jednotlivá zahrada, s využitím zejména pro účel zajištění samozásobení zemědělskými produkty či produkty okrasného zahradnictví, často s budovami zahradních domků či zahrádkářských chat sloužících jako zázemí pro pěstitelství i k rekreačním účelům.“* (IPR Praha 2017: čl. 143). V této definici schází důležitá věc – pro ZO je typická jistá forma organizovanosti, u nás nejčastěji v rámci ČZS.

ZO nejsou určeny pro dlouhodobější pobyt, proto se zde nacházejí menší chatky, jež obvykle nebývají napojeny na vodovod či kanalizaci. Někdy osada postupně svůj charakter mění a stane se z ní spíše chatová osada (CHO). Tu lze vymezit jako shluk chat, které jsou uzpůsobeny pro vícedenní pobyt, často mají společnou infrastrukturu a dominantně jsou určeny ke specifické funkci (rekreaci bez pěstitelské činnosti). I v případě, že se většina zahrádkářských chatek změní v rekreační chaty, však často nelze ZO definovat jako CHO – využití pozemků totiž zůstává „zahrádkářské“. Přesné vymezení závisí do značné míry na perspektivě – zda hodnotitele zajímá primárně způsob využívání pozemků, nebo využívání staveb.

Další možný typ kolektivního pěstování užitkových a okrasných rostlin ve městě představují **„komunitní zahrady“**. V zahraničí se tento pojem používá i pro lokality, kde lidé samostatně hospodaří na jednotlivých pozemcích, a které by tudíž v našem pojetí spadaly spíše do definice ZO. V českém kontextu se nicméně takto zpravidla označují prostory, kde určitá skupina hospodaří na pozemku společně nebo kde mají jednotlivci k dispozici jen velmi malý kus půdy (záhon, truhlík, pytel se zeminou apod.) a nikoli

---

² Různá označení nicméně odrážejí určité reálné rozdíly. Například slovo „kolonie“ odkazuje k nouzovému charakteru lokalit, které vznikly jako provizorní místa primárně za samozásobitelským účelem. „Osada“ odkazuje k určitému stupni organizovanosti. Označení „zahrádkové“ zase odkazuje k větší upravenosti.

zahrádku jako takovou. Tyto prostory považujeme za natolik odlišné, že k jejich hodnocení metodiku MEZA nedoporučujeme – navzdory tomu, že mohou v některých případech zastávat podobné funkce jako ZL. Totéž platí o iniciativách označovaných jako „**městské zemědělství**“, jež jsou orientované na produkci potravin a typicky fungují na profesionální, komerční bázi.

V textu nejčastěji pracujeme s označením „**zahrádkářská lokalita**“ (ZL), které je dostatečně obecné – zahrnuje jak ZO, tak i území, jež má více hybridní charakter: spíše než typické zahrádkářské chatky se v něm vyskytují stavby, které lze považovat za chaty (tzv. druhé bydlení), nebo dokonce za obytné domy (trvalé bydlení).

Pro účely metodiky MEZA jsou zahrádkářské lokality vymezeny nerigidně: převažuje využívání území pro zahrádkářské účely (pěstování užitkových a okrasných rostlin); veřejnost vnímá lokality jako „zahrádkářské“; lokality jsou vymezeny jako „zahrádkářské“ v obecních dokumentech (typicky územní plán, územní studie, strategie rozvoje).³

Vzhledem ke složitosti přesné kategorizace ZL jsme se také rozhodli používat označení „**uživatel**“ místo „zahrádkář“. „Zahrádkáři“ (tedy rekreační pěstitelé) sice zastupují většinu uživatelů ZL, ale ne všechny. Někteří jsou spíše chataři, někteří rekreanty, kteří se pěstováním rostlin nezabývají, někteří patří mezi stálé obyvatele lokalit. Součástí ZL se také mohou stát na první pohled těžko rozlišitelné enklávy, ve kterých se již zahrádkářská činnost neprovozuje – výzkumné zahrady, malá komerční zahradnictví apod.

3 Kontext a teoretická východiska

3.1 Význam zahrádkářských lokalit v městských sídlech

Pěstování užitkových a okrasných rostlin ve městech se v posledních letech stává čím dál diskutovanějším tématem z několika důvodů. Na obecné rovině se zvyšuje povědomí o důležitosti městské zeleně. Vůbec poprvé v historii žije většina světové populace v městských sídlech (UNPF 2007: 6). Ta jsou na jednu stranu ekologicky příznivá v tom smyslu, že koncentrace lidí zvyšuje efektivitu distribučních sítí, snižuje dopravní vzdálenosti a umožňuje existenci volné krajiny za městskými hranicemi.

---

³ Adjektivum „zahrádní“ (v sousloví „zahrádní lokality“ nebo „zahrádní plochy“) jsme nakonec nezvolili kvůli zaměnitelnosti s veškerými zahradami v obci, tedy i těmi veřejnými, soukromými u rodinných domů nebo se specifickými komunitními zahradami.

Slovo „plocha“ zase příliš odkazuje k vymezení podle územního plánu. Územní plán a plochy, které pro ZL vymezuje, však nemusí odpovídat realitě v terénu. Proto jsme raději zvolili geografický ekvivalent pro území, oblast či místo: „lokalita“.

Zároveň však města přinášejí řadu environmentálních problémů: vysoké koncentrace toxických látek, hluku a prachu, problémy se zasakováním srážkové vody anebo vznik tepelných ostrovů. Zelené plochy – včetně parků, zahrad a zahrádek – lze zařadit mezi tzv. zelenou infrastrukturu, která spojuje přírodní a zastavěné prostředí a pomáhá zmírňovat environmentální problémy. Činí tak z měst místa, jež jsou příjemnější k lidskému životu, šetrnější k přírodě a zvířatům a v neposlední řadě odolnější vůči extrémním teplotám nebo srážkám, jejichž původcem je postupující klimatická změna (van den Berg a van Veenhuizen 2005, Tzoulas et al. 2007, Cameron et al. 2012, Lin, Philpott a Jha 2015, ČKA 2015, Barrera, Rubio a Banzhaf 2016).

Zahrádkářské lokality (resp. městské zahrady a zahrádky) se vyznačují přínosy, které jiné plochy městské zeleně nabídnout nemohou. Nabízejí například prostor k individuální rekreaci, který je užíván odlišně od veřejných parků a podobných míst – de facto se stává součástí domova (Bhatti et al. 2009), a to bez ohledu na reálná vlastnická opatření. ZL zároveň podporují vznik neformálních komunit, jež mohou v anonymním prostředí města chybět. Tyto komunity bývají poměrně sociálně inkluzivní – v českém prostředí sice ZL zpravidla neusilují o zapojení etnických menšin, migrantů, duševně nemocných či mentálně nebo fyzicky hendikepovaných, jak tomu nezdědka bývá v západní Evropě či Severní Americe, přirozeně ale sdružují lidi z různých sociálních vrstev, příjmových skupin a úrovní vzdělání (Jehlička, Kostecký a Smith 2012).

Výzkum, který provedli zpracovatelé této metodiky v letech 2016–2017, potvrdil, že ZL často mají významnou funkci pro společenský život. Společenské kontakty a vztahy přesahují rámec ZL, uživatelé na zahradu přivádějí rodinu či přátele, někde probíhají společné akce všech členů. ZL tak slouží jako sociální nebo dokonce komunitní centra a suplují funkci jiných prostorů ke společenskému setkávání, jež obvykle mívá mezigenerační charakter. Významná je také funkce rekreační, kdy ZL nabízejí příležitost k aktivnímu odpočinku. Sociální a rekreační funkce mají zvláštní význam pro sociální skupiny, jako jsou senioři, rodiče na rodičovské dovolené, děti nebo lidé s omezenými finančními prostředky – tedy pro skupiny, jež reprezentují významný podíl uživatelů ZL.

Snad největší přínosy ZL lze spatřovat v samotné ústřední aktivitě – v pěstování potravin. V době rozmachu urbanizace představují ZL jeden z nemnoha způsobů, jak mohou obyvatelé měst zůstat v kontaktu se zemědělskými procesy. Zatímco příslušníci starší generace se do měst často přistěhovali a zahrádkaření je pro ně pokračováním tradice, mladší generace se v zahradách o produkci potravin učí. Vytváří si tímto způsobem povědomí o hodnotě jídla, vložené práci, ale také o sezónních cyklech a přírodních zákonitostech. Mnozí autoři proto městské zahrady a zahrádky považují za nenahraditelná místa z hlediska environmentální výchovy (Okvat a Zautra 2001).

Aktuální debaty produkční funkci ZL často opomíjejí. Výzkumy z českého prostředí přitom ukazují, že amatérská produkce potravin zdaleka nebývá symbolická – především v letním období zahrady významně přispívají k potravinové soběstačnosti uživatelů (Sovová 2014, Smith a Jehlička 2013). Místní produkce také posiluje resilienci měst: snižuje závislost na dodávkách zvenčí a stává se prvkem potravinové bezpečnosti. Potenciál zahrad lze spatřovat v oblasti odpadového hospodářství a uzavírání nutričních cyklů – v tuzemsku je poměrně rozšířené kompostování, některé zahraniční projekty experimentují s napojením zahrad na systém zpracovávání odpadních vod (van Veenhuizen 2006). Pěstování potravin také úzce souvisí s neformálním sdílením a směňováním (Jehlička a Daněk 2017), které jednak utvrzuje sociální kohezi, jednak může fungovat jako podpůrná síť v případě ekonomické tísně.

U ZL pronajímaných městem se hovoří o jejich nedostatečném přispívání do městských rozpočtů vzhledem k cenám pozemků, na nichž se nacházejí. Diskuse však zpravidla opomíjejí investice uživatelů zahrádek do jejich údržby – a to jak z hlediska peněz, tak vlastního času a práce. Čistě finančně rovněž nelze vyjádřit hodnotu výpěstků sloužících k vlastní spotřebě i ke sdílení se širším okruhem lidí.

V diskusích o účelu a smyslu ZL se objevuje řada dalších argumentů proti jejich existenci. Často souvisejí s požadavky developerů, přicházejí však i z jiných pozic. Urbanisté pohlížejí na tato území jako na plochy bez potřebné infrastruktury, estetických hodnot, bez jasného a zřetelného účelu. Poukazují též na exkluzivní charakter ZL – umožňují rekreaci pouze omezené skupině obyvatel města a představují tak v podstatě privatizovaný veřejný prostor. Tento argument nabývá na síle v situaci, kdy ZL představuje překážku z hlediska prostupnosti území ať už pro silniční, nebo pro pěší dopravu. Další díl kritiky míří na stav, kdy jsou některé zahrady nevyužívány a stávají se lokalitami „městské divočiny“ (Krylová 2015). Objevuje se rovněž upozornění na riziko kontaminace – zahrádky bývají označovány za zdroj zápachu, hmyzu, hlodavců, pylu, reziduí chemických prostředků proti plevelům a škůdcům; kontaminací z městského prostředí může být naopak zpochybňována kvalita výpěstků.

3.2 České zahrádkářské lokality na křižovatce

Přínosy městského zahrádkaření reflektuje v posledních letech rostoucí množství výzkumů i samotné praktické dění. V kontextu západní Evropy a Severní Ameriky (odkud pochází většina odborné literatury o městském zahradničení) pozorujeme nárůst zahrádkářských iniciativ i zájmu městských samospráv. Současný trend nicméně mnohdy jen obtížně navazuje na dřívější zahrádkářskou tradici. ZL sice byly v době druhé světové války rozšířeny v řadě evropských států (Německo, Nizozemí, Francie,

Velká Británie), mnohé z nich ale vlivem poválečného ekonomického rozvoje a intenzivní urbanizace zanikly. Současné iniciativy se tak potýkají zejména s nedostatkem vhodného prostoru v hustě zastavěných městech (Rogge, Kerselaers a Prove 2016). Nadto se musí vypořádat s nedostatkem dovedností a znalostí cílových skupin, a to nejen o pěstování zeleniny, ale někdy dokonce i o vaření z čerstvých surovin.

Český (a obecněji středo- a východoevropský) kontext byl historicky formován odlišně. Tuzemská zahrádkářská tradice je jedinečná tím, že zůstala nepřerušena – socialistický režim naopak zahrádkáře podporoval. Města si tak zachovala fyzický prostor pro ZL a průběžná generační obměna zajistila kontinuitu zahrádkářské praxe a předávání znalostí, o nichž teprve v mezinárodním srovnání zjišťujeme, že nejsou vůbec samozřejmé (Barthel, Folke a Colding 2010).

Nové formy městského zahradničení, jež jsou pro západní trend typické – jako jsou maloplošné komunitní zahrady ve dvorech, společné pěstování v nádobách či na plochých střeších (Malá 2015, Veen 2015, viz kap. 2) –, zůstávají v ČR stále relativně marginálním jevem. Tradiční ZL se od těchto typů zahradničení liší nejen větší rozlohou, ale i výraznějšími střety veřejných a soukromých zájmů. Spektrum těchto zájmů se přitom v současnosti dále rozšiřuje. Je například patrný nárůst zájmu mladších věkových skupin o zahrádkaření anebo posun od produkčního (pěstebního) využívání zahrádek k rekreačnímu využití (Gibas et al. 2013). Zároveň existuje řada zájmů, proč tyto lokality zastavit (například z pohledu městské samosprávy, developerských firem nebo části veřejnosti).

Charakter a obsah veřejného zájmu se mění mimo jiné v souvislosti s přípravami městských strategií zmírňování a adaptace na klimatickou změnu. Ty mohou zahrnout řadu environmentálních aspektů ZL, jako jsou jejich funkce stanovišť biodiverzity, jejich vliv na zmírnění znečištění ovzduší, ochlazování městského prostředí, zasakování srážkové vody a redukci povrchového odtoku anebo jejich příspěvek ke snížení množství biologického odpadu prostřednictvím kompostování. Význam těchto aspektů pro fungování městského ekosystému bývá v českém prostředí většinou zanedbáván. Přestože je význam ZL stále pro některé samosprávy stále nejasný, sílí debaty o udržitelném životě ve městech, občané se více zajímají o životní prostředí, o původ potravin a angažují se více v městské společnosti.

3.3 Zahrádkářské lokality a územní plánování v teorii a praxi

Metodika může najít využití mimo jiné v územně plánovací praxi. Podobně jako ÚS může sloužit pro plánovací a rozhodovací činnost orgánů územního plánování, orgánů

ochrany přírody a krajiny, stavebních úřadů a dalších orgánů podílejících se na rozhodování o krajině (§ 30, zákon č. 186/2006 Sb.). V oblasti územního plánování nicméně řešení tématu zahrádkářských lokalit naráží na několik problémů. Jedná se především o samotné vymezení ZL a o téma „zeleně“.

V územních plánech bývá pro vymezení ZL nejčastěji využíván § 3, odst. 4, vyhl. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území. Ten připouští možnost stanovit plochy s jiným způsobem využití a umožňuje podrobněji členit základní typy ploch s ohledem na specifické podmínky a charakter území. ZL bývají většinou uváděny jako „plochy rekreace“ (§ 5, vyhl. 501/2006 Sb.) a jsou konkretizovány jako „zahrádkářské kolonie“ (označeny např. jako „RZ“). Jindy jsou ZL definovány jako „plochy s objekty pro individuální rekreaci“ (např. ÚP Brna), anebo jsou vymezeny zcela nově, například jako „funkční plochy produkčních zahrad“ (s označením „Z“), a jsou zařazeny do funkčního typu „zahrádkářské kolonie“ (např. ÚP Třebíč). ZL tak bývají v územních – ale i jiných plánech a strategiích – definovány nejčastěji na základě své rekreační funkce, výjimečně zauímají samostatnou pozici jako zahrádkářské kolonie. Takové vymezení odsouvá na vedlejší kolej jejich další funkce (viz kap. 3.1 a 3.2). Cílem metodiky je v tomto směru ukázat vícerozměrnost a multifunkčnost zahrádkářských lokalit.

Z pohledu faktického využití se nabízí zařadit ZL mezi zeleň (plochy zeleně). Ta je totiž určujícím rysem, poznávacím znamením, reálným hlavním využitím pozemků i ekosystémovou službou – resp. pozitivní externalitou – zahrádkářských lokalit. V současné legislativě je ale zeleň vymezena jako součást veřejných prostranství. V zákoně o obcích je veřejné prostranství definováno jako: *„všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejnou zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru“* (§ 34, zákon č. 128/2000 Sb.). Vzhledem k soukromému či poloveřejnému charakteru ZL je tedy nelze mezi takto chápanou zeleň zařadit.

Objevují se proto snahy nově vymezit pojem zeleně v územním plánování.⁴ Existuje například návrh dělení zeleně na sídelní a krajinnou (např. Mackovič 2013), přičemž sídelní zeleň je dále dělena na vyhrazenou, veřejnou a soukromou. Většina ZL by pak měla být řazena do „zeleně soukromé“, resp. „zeleně soukromé a vyhrazené“. V tom případě ale opět není jednoznačně reflektován poloveřejný charakter území, možná komunitní forma spravování, ani to, že ZL často zasahují do krajinného zázemí měst a propojují tak město s okolní krajinou.

---

⁴ Podnět k tomu dává již prováděcí vyhláška č. 500/2006 Sb. Ta ukládá, že součástí textové části územního plánu má být i „systém sídelní zeleně“ (Příloha č. 7, kap. I, odst. 1, písm. c).

Problematiku zeleně řeší i specifické územní studie: ÚS veřejných prostranství a ÚS krajiny. Pro ZL jsou ale bezpředmětné, neboť svým charakterem neodpovídají ani jedné z těchto kategorií.⁵ ZL jsou tak i při zdůraznění přírodního charakteru ploch i ekosystémových funkcí opět nesnadno zařaditelné.

V posledních letech probíhá debata o tzv. zelené infrastruktuře, která s tematikou zeleně – potažmo ZL – v územním plánování těsně souvisí. Zelená infrastruktura by měla být strategicky plánovanou sítí přírodních a polopřírodních oblastí v intravilánu i extravilánu obce a měla by plnit řadu ekologických, socioekonomických a dalších funkcí (European Commission 2016). Výrazně by se měla projevit i v územním plánování a ZL by se měly stát její přirozenou součástí. Zelená infrastruktura však stále není ukotvena v právních předpisech a neexistuje ani její jednotná, konkrétní definice na úrovni EU, natož ČR (Hošek 2017). Situace do budoucna je tím pádem nejistá. Například podle ČKA by se mělo stát dalším krokem na úrovni ČR zpracování národní strategie, nebo alespoň metodického pokynu, pro vymezení zelené infrastruktury (ČKA 2015).

4 Metodika MEZA

4.1 Základní hodnotící perspektivy a zásady

Metodika MEZA vychází z multidisciplinárního přístupu a považuje zahrádkářské lokality za důležitou složku udržitelného fungování města a kvalitního života v něm. Toto základní východisko se uplatňuje ve třech hodnotících perspektivách. První z nich sleduje městské zahradničení v rámci urbanismu a městského plánování. Druhá perspektiva analyzuje sociální benefity existence zahrádkářské komunity a ekonomické aspekty městského zahradničení (zahrady jako heterodoxní ekonomické prostory) včetně jejich příspěvku k potravinové bezpečnosti. Třetí hledisko zkoumá environmentální aspekty ZL včetně jejich předpokladů pro podporu biodiverzity.

Tyto tři perspektivy se opírají o následující zásady (tedy pozitivní vlastnosti, charakteristiky a souvislosti), které jsou ve Formuláři pro hodnocení zahrádkářských lokalit (příloha č. 1) rozvedeny do otázek a indikátorů hodnocení příslušné ZL:

---

⁵ Tento problém ilustruje i zkušenost zpracovatelů této metodiky. Původním záměrem (v r. 2015) bylo zpracovat tuto metodiku pro MMR jako možný podklad pro ÚS zejména v rámci Integrovaného regionálního operačního programu (IROP). Odpověď z MMR byla jednoznačná: ÚS veřejných prostranství řeší systém veřejných prostranství a městské produkční/zahradní plochy zpravidla součástí veřejného prostranství nejsou; ÚS krajiny naproti tomu řeší krajinu v podrobnosti ORP a problematika těchto ploch je pod její rozlišovací schopnost. Byli jsme proto odkázáni na MŽP, které řeší sídelní zeleň (Odbor obecné ochrany přírody a krajiny).

A. Urbanistické a správní aspekty

- **Atraktivnost a rekreace**

- ZL je smyslově atraktivní: přitažlivé výhledy ze ZL, celkový vizuální dojem ze ZL, absence hlukového a pachového znečištění z okolí
- zahrady a objekty v ZL jsou v dobrém stavu
- v ZL (nebo v její těsné blízkosti) se vyskytují přírodní nebo kulturní atraktanty

- **Urbanismus a městské plánování**

- ZL je z urbanistického a územně plánovacího hlediska stabilizovaná, obec nemá v plánu změny využití území
- ZL má přehlednou strukturu, návštěvník se v ní snadno orientuje a je umožněna prostupnost území
- ZL přináší pro obec pozitivní externality: využívá riziková území, případně slouží jako ochrana před nepříznivými vlivy

- **Veřejná infrastruktura**

- ZL je napojena na inženýrské sítě
- ZL je dobře dopravně dostupná a pro dopravu k ZL (případně v rámci ZL) jsou upřednostňovány environmentálně šetrné formy dopravy (pěší, cyklistika, MHD)
- ZL má dostatečnou občanskou vybavenost

B. Sociální a ekonomické aspekty

- **Sociální funkce (vnitřní i vnější)**

- v ZL existují samořídící a sebeorganizující se struktury (typicky ČZS)
- uživatelé ZL participují na životě lokality a jejího okolí
- ZL funguje také jako veřejný nebo komunitní prostor
- ZL umožňuje širší rekreační využití
- ZL má vzdělávací potenciál

- ZL obsahuje prvky sociální inkluze (viz kap. 3.1)
- **Ekonomika**
  - v ZL funguje ekonomická samospráva
  - v ZL existuje vnitřní ekonomika založená na sdílení (mechanizace, vybavení, čas)⁶
  - ZL zachovává, případně stimuluje, samozásobitelskou produkci výpěstků

C. Ekologické a environmentální aspekty

- **Životní prostředí a charakter hospodaření**
  - ZL je součástí zelené infrastruktury, navazuje na sídelní i krajinnou zeleň a na ekologicky cenné lokality (významné krajinné prvky, chráněná území, ÚSES)
  - v ZL ani v její blízkosti nejsou skládky a kontaminované půdy
  - v ZL převažují šetrné způsoby hospodaření (ochrana před erozí půdy, nízká úroveň chemizace, kompostování, zelené hnojení)
  - v ZL jsou podporovány úsporné způsoby využívání vody
- **Podpora biodiverzity**
  - v ZL je umožněn a podporován výskyt volně žijících organismů (hmyzu, ptáků, obratlovců)
  - v ZL je umožněn výskyt neregulovaných ploch jako prvku autoregulace ekosystému
  - uživatelé mají povědomí o diverzitě organismů
  - v ZL jsou pěstovány tradiční a krajové plodiny a odrůdy

4.2 Popis tvorby metodického postupu

4.2.1 Základní předpoklady

Předkladatelé metodiky MEZA byli vedeni cílem vytvořit maximálně uživatelsky přátelský nástroj hodnocení ZL, jenž bude využitelný širokým spektrem různě kvalifikovaných a oborově zaměřených uživatelů. Současně vycházeli z předpokladu, že

---

⁶ Sdílení představuje rovněž indikátor sociální soudržnosti.

hodnocení lokalit je vhodné provádět co nejméně časově i finančně náročným způsobem.

Metodika má sloužit zejména k určení významu a kvality ZL na úrovni jednotlivých obcí, nikoliv na úrovni vyšší. Lze předpokládat, že v konkrétní uživatelské situaci bude hodnocení provádět jednotlivec anebo menší tým. Protože pro zodpovězení některých otázek metodiky může být potřeba kvalifikovaného odhadu, je žádoucí, aby se hodnocení všech lokalit účastnili titíž hodnotitelé a minimalizovalo se tak spektrum subjektivních chyb.

Způsobilst

Z hlediska způsobilosti hodnotitele (hodnotitelského týmu) je orientace v oblasti územního plánování a schopnost práce s územně plánovací dokumentací výhodou, nikoliv však nezbytnou podmínkou. Protože je hodnocení do značné míry založeno na terénním pozorování a rozhovorech, je vhodné, aby byla hodnotící osoba komunikačně zdatná a byla ochotná stát se aktivním činitelem procesu hodnocení. Otázky i sledované indikátory jsou v jednotlivých kapitolách úmyslně formulovány tak, aby při hodnocení nevyžadovaly přítomnost specialisty.

Technické vybavení

Vybavení hodnotitele zahrnuje běžnou kancelářskou a počítačovou techniku, pro terénní zjišťování je vhodný zvukový záznamník a fotoaparát.

Podklady k provádění hodnocení

K získání informací zejména v urbanistické kapitole se počítá s využitím ÚPD (zejm. ÚP), ÚPP (ÚAP a ÚS) a strategických dokumentů obcí (dostupných na webových stránkách obcí). U vybraných indikátorů jsou údaje dostupné na specializovaných portálech s otevřeným přístupem (např. www.ikatastr.cz, www.nahlizenidokn.cuzk.cz, www.vumop.cz, <https://bpej.vumop.cz/>, geoportal.gov.cz, kontaminace.cenia.cz, portal.nature.cz, www.stareodrudy.cz). Všeobecným požadavkem pro hodnocení je schopnost číst v mapách a satelitních snímcích (tzv. ortofotomapy).

Mezi velmi důležité podklady patří také konzultace s příslušnými orgány státní správy a samosprávy, například se zastupitelem obce, starostou, vedoucím příslušného oddělení či oboru na OÚ, případně s expertem na určitou dílčí oblast.

4.2.2 Tematické kapitoly a hodnotící otázky MEZA

Vybrané tematické kapitoly byly formulovány na základě obsáhlé rešerše prací zahraničních i domácích autorů a vlastní výzkumné aktivity členů zpracovatelského týmu. Většina výzkumů a projektů se soustředí s velkou mírou exaktnosti na identifikaci dílčích oblastí urbánního zahrádkaření a zemědělství a jejich zjištění jsou výsledkem rozsáhlého a dlouhodobého sběru dat. Takovýto postup obecně přináší robustnější a přesnější informace, je ovšem náročný časově i finančně.

MEZA na takový přístup rezignuje a výběr a formulace jednotlivých otázek a indikátorů u ní vychází z požadavků úspornosti, jednoduchosti a uživatelské vstřícnosti. Zvolené kapitoly, otázky i indikátory jsou proto výsledkem několika etap kvalifikovaného výběru z původně podstatně širšího spektra. Preferovány jsou takové otázky a indikátory, které v sobě integrují informaci o více aspektech a funkcích ZL.

Hodnocené aspekty a funkce ZL člení MEZA do tří tematických kapitol.

a) Urbanistické a správní aspekty

Kapitola je rozdělena do tří podkapitol: Atraktivnost a rekreace; Urbanismus a městské plánování; Veřejná infrastruktura.

Otázky v první podkapitole sledují přitažlivost lokality pro širokou veřejnost, tedy nejen pouze pro místní-uživatele, ale také pro turisty, výletníky anebo obyvatele města na procházce. Zjišťuje se také potenciál každodenní rekreace pro širokou veřejnost.

Další podkapitola řeší otázky, jež jsou klíčové zejména pro prostorové plánování obce. Podkapitola sleduje jednak stav území z hlediska vybraných urbanistických, územně-plánovacích a správních ukazatelů, jednak potenciál území. Jedná se zejména o zájem místní samosprávy o ZL a o možnost využití lokality jiným způsobem, než je ten stávající. Bodové zisky jsou přiřazovány záměrně tak, aby byly odměněny ZL, které vytvářejí pozitivní externality pro obec i blízká území. Kladně je hodnocena skutečnost, vyskytuje-li se ZL na území, které je pro jiný způsob využití rizikové.

Poslední podkapitola řeší technickou a dopravní infrastrukturu a občanskou vybavenost. Opět se zjišťuje jak stav infrastruktury (přítomnost, kvalita, dostupnost, příp. spokojenost uživatelů), tak potenciál pro případnou změnu využívání území (např. rozšíření, oprava nebo vybudování nové infrastruktury či občanské vybavenosti).

Mezi hlavní metody sběru informací v této kapitole patří analýza mapových podkladů, satelitních snímků, ÚPD a dalších strategických dokumentů, dále terénní pozorování,

konzultace s úřady, majiteli a správci pozemků a doplňkově také rozhovory s uživateli ZL.

b) Sociální a ekonomické aspekty

Kapitola je rozdělena do tří podkapitol: Vnitřní sociální funkce; Vnější sociální funkce; Ekonomika.

Sociální aspekty, tedy přínosy ZL pro společnost a společenský život, jsou na základě aktuálních debat o ZL a terénního výzkumu z první fáze tvorby Metodiky rozděleny na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní a vnější sociální funkcí může vznikat napětí. Soudržnost zahrádkářské komunity a užívání zahrad pro soukromé, rodinné, komunitní a sousedské akce a aktivity může v některých případech souviset s vymezením se uživatelů ZL vůči okolí. Uzavřenost ZL dává členům pocit bezpečí a soukromí. Výsledky hodnocení proto mohou ukázat, nakolik je lokalita orientovaná interně, a nakolik externě, a jak se tyto orientace daří kombinovat. Jako záslužné jsou přitom hodnoceny jak společenský a rekreační přínos pro uživatele, tak otevřenost vůči veřejnosti a zapojování se do společenského života (vč. vzdělávání).

Ekonomické aspekty ZL jsou v řadě případů implicitně propojeny se sociálním fungováním lokalit. Například existence společného zařízení nebo kolektivní práce na sdílených prostorech jsou pro členy ekonomickým přínosem, vypovídají ale také o schopnosti vnitřní organizace a dobrého soužití. Ekonomická sekce je pak záměrně formulovaná ve prospěch neformálních ekonomických aktivit, právě ty totiž v aktuálních debatách obvykle chybí. Několik otázek také cílí na produkční funkci ZL. Mezi rekreační a produkční funkcí ZL přitom panuje jisté napětí. V lokalitách s převahou rekreačního využití například v některých případech chybí zájem o pěstování potravin. Metodika se snaží postihnout obě tyto funkce a posoudit, nakolik se je daří kombinovat, respektive ke kterému typu užití se zkoumaná ZL přiklání.

Mezi hlavní metody sběru informací v této kapitole patří terénní pozorování, analýza mediálních sdělení (zejm. na internetu) a mapových podkladů, konzultace s úřady, majiteli a správci pozemků a doplňkově také rozhovory s uživateli ZL.

c) Ekologické a environmentální aspekty

Kapitola je rozdělena do tří podkapitol: Životní prostředí; Hospodaření; Podpora biodiverzity.

MEZA vychází z několika výzkumy potvrzeného předpokladu, že ZL představují v organismu města území s vysokou biodiverzitou a obecně vysokým přínosem pro životní prostředí (Smith et al. 2006, Davies et al. 2009, Goddard, Dougill a Benton 2009, Cabral et al. 2017, Farinha-Marques et al. 2017). Smyslem otázek a indikátorů je proto určit, zda stávající způsob využívání ZL umožňuje udržení či dokonce rozvinutí těchto ekologických funkcí.

Otázky první podkapitoly identifikují vztah ZL k prvkům obecné i zvláštní územní ochrany přírody a potenciál ohrožení kvality ovzduší, vody a půdy. Zjišťuje se tak postavení ZL v systému environmentálně hodnotných ploch.

Druhá podkapitola se zaměřuje na environmentální dopady managementu zahrádek bez ohledu na převažující produkční i rekreační využití. Sledována jsou opatření vedoucí ke zlepšení půdních vlastností, ohroženost erozí i způsob hospodaření s vodou. Pozornost je věnována používaným prostředkům hnojení a ochraně rostlin proti plevelům, chorobám a škůdcům. Otázky umožňují zjistit vliv ZL na okolní prostředí (eroze, chemická ochrana), kvalitu získaných produktů (způsob hnojení, ochrana) i širší environmentální aspekty (zasakovací schopnost půdy, růst obsahu organické hmoty v půdě, redukce skleníkových plynů).

Třetí podkapitola zjišťuje informace o tom, jaké ZL vytváří podmínky pro záměrně pěstovanou i nezáměrně rostoucí vegetaci i pro výskyt živočichů. Sledovány jsou výskyt vzrostlých dřevin jako hnízdních stanovišť a podpora výskytu obratlovců a hmyzu formou záměrných úkrytů či neudržované vegetace. Metodika zjišťuje povědomí uživatelů ZL o biodiverzitě, které považuje za důležitý předpoklad environmentálně příznivého managementu, neprovádí ovšem detailní inventarizaci jejích jednotlivých složek.

Mezi hlavní metody sběru informací v podkapitole Životní prostředí patří analýza mapových podkladů, satelitních snímků a ÚPD a také terénní pozorování. V podkapitole Hospodaření jde na prvním místě o terénní pozorování doplněné konzultacemi a rozhovory a analýzou dalších podkladů. V podkapitole Podpora biodiverzity se jedná zejména o kombinaci terénního pozorování s rozhovory s uživateli ZL, které jsou doplněny konzultacemi s majiteli a správci pozemků a analýzou dalších zdrojů.

4.2.3 Formulář MEZA

Jádrovou část metodiky MEZA tvoří Formulář pro hodnocení zahrádkářských lokalit (příloha č. 1). Ten se skládá z pěti základních kapitol, resp. listů. První kapitola popisuje

základní údaje o vybrané ZL, její součástí jsou i mapové a fotografické přílohy. Poté následují tři kapitoly, které jsou členěny podle hlavních hodnotících perspektiv (viz kap. 4.1). Poslední kapitola je pak souhrnným slovním vyhodnocením ZL.

Formulář obsahuje následující sloupce:

Označení otázky: Každá otázka je označena písmenem a číslem. Písmeno odkazuje na jeden ze čtyř listů formuláře: Základní informace (Z); Urbanistické a správní aspekty (U); Sociální a ekonomické aspekty (S); Ekologické a environmentální aspekty (E). Číslo odkazuje na pořadí otázek na listu. Např. 13. otázka na listu sledujícím Sociální a ekonomické aspekty nese označení S13.

Otázky: V tomto sloupci jsou formulovány otázky v listech 1 až 4, v prvním listu jsou otázky otevřené, v následujících listech jsou uzavřené s možností doplnění komentáře.

Odpověď: V 1. listu jsou odpovědi otevřené, v listech 2 až 4 jsou stanovené, na výběr jsou 2 až 3 možnosti.

Body: V listech 2 až 4 hodnotitel vyplňuje (např. zakroužkováním) zvolený počet bodů.

Komentáře a zdůvodnění k odpovědi: Hodnotitel v tomto sloupci vyplňuje stručné a výstižné doplnění či zdůvodnění bodového hodnocení.

Indikátory: Jde o ukazatele, které má hodnotitel při zodpovídání otázky sledovat, hledat, případně analyzovat a interpretovat.

Zdroj informací a způsob zjišťování: Sloupec napovídá hodnotiteli, kde a jak hledat odpovědi na stanovené otázky.

Poznámky: Tento sloupec instruuje hodnotitele, v jakých případech je kladen důraz na vyplnění sloupce „Komentáře a zdůvodnění k odpovědi“; někdy radí, jak postupovat při získávání dat, případně představuje některé méně běžné termíny.

Hodnotitel tedy v 1. listu vyplňuje pouze sloupec „Odpověď“, v listech 2 až 4 vyplňuje rovněž sloupce „Body“ a „Komentáře a zdůvodnění k odpovědi“.

Sloupce „Indikátory“; „Zdroj informací a způsob zjišťování“; „Poznámky“ jsou pomocné a slouží hodnotiteli jako návod pro vyplnění formuláře.

V 5. listu se vyplňují tři sloupce: „Výsledek“, „Komentář“ a „Závěrečné shrnutí a doporučení“ (podrobnosti níže).

4.3 Manuál metodiky (postup hodnocení)

4.3.1 Přípravné práce

Před začátkem procesu hodnocení zvolené ZL je potřeba, aby se hodnotitel (hodnotitelský tým) důkladně seznámil se strukturou Metodiky a s jednotlivými otázkami. Poté je vhodné provést krátkou pilotní prohlídku konkrétních lokalit. Tyto kroky umožní hodnotiteli upřesnit představu o časovém rozsahu dalších prací i o množství potřebných informačních zdrojů. Již v této fázi je potřeba věnovat pozornost přesnému stanovení zájmového území. Pilotní šetření při přípravě Metodiky upozornila na značnou heterogenitu možných terénních situací – počty zahrádek v jednotlivých ZL se mohou pohybovat od nižších desítek až po vyšší stovky, k pozemkům mohou existovat různé majetkoprávní a uživatelské vztahy, zejména v rámci rozsáhlejších ZL může v jedné lokalitě působit několik samostatných sdružení ČZS apod. Jako vhodný způsob základního seznámení se s lokalitou doporučujeme procházku po obvodu lokality a po několika vnitřních cestách. V přípravné fázi je také vhodné identifikovat a oslovit klíčovou kontaktní osobu (předseda či člen výboru organizace ČZS, neformální lídr, majoritní vlastník pozemků apod.). Kontaktní osoba může být mimo jiné nápomocná při zpřístupnění lokality.

4.3.2 Podkladová zjišťování

Další etapou hodnocení je zodpovídání příslušných otázek Metodiky na základě ÚPP, ÚPD, mapových podkladů a údajů dostupných z veřejných databází. Tuto etapu je nutno časově předřadit podrobnému terénnímu šetření, protože získané informace bývá často potřeba upřesnit dotazováním či pozorováním v terénu. Opačný postup by tak znamenal zvýšené nároky na cesty do terénu.

4.3.3 Terénní šetření

Vlastní terénní šetření je založeno na metodě pozorování a na rozhovorech s kontaktní osobou i s jednotlivými uživateli zahrad.

Zejména u rozsáhlejších lokalit je nerealistické předpokládat, že terénní práce může vyústit v detailní sumarizaci, inventarizaci či kvantifikaci sledovaných ukazatelů. Aby bylo realistické metodiku dokončit, je někdy potřeba provést redukci, kdy hodnotitel zodpoví vybrané otázky na základě situace ve vzorku zahrad (tzv. pozorované zahrady). Pro pozorování zastoupení produkčních ploch, způsobu hospodaření a většiny environmentálních otázek a indikátorů je doporučený počet těchto zahrad 20. Pokud jsou ZL rozsáhlejší (nad 20 ha), je vhodné rozčlenit je do menších celků (nejlépe podle

typu správy ZL, majetkových poměrů, výrazných prvků terénu či cestní sítě). Je také možné počet pozorovaných zahrad navýšit.

Vzorek pozorovaných zahrad má reprezentovat situaci v ZL. Hodnotitel by tedy při jejich výběru měl cílit na rozmanitost vzorku, a to zejména z hlediska stanovištních podmínek (zohlednit svah, zastínění, světové strany a jiné strukturální odlišnosti) a z hlediska způsobu hospodaření (vybrat zahrady, které na základě prvního vizuálního posouzení reprezentují převažující trendy v lokalitě co do udržovanosti pozemku, rekreačních prvků, míry produkce atd.). Mezi pozorované zahrady není vhodné zařazovat ty, jež jsou v něčem atraktivní, nicméně ojedinělé.

Pro zjišťování doplňkových informací pomocí rozhovorů s uživateli zahrad se doporučuje vykonat jich alespoň 7, a to při dodržení stejných zásad jako v případě pozorování. Obě metody je možné spojit a oslovit k rozhovorům některé z uživatelů pozorovaných zahrad. Prioritou je nicméně získat rozmanité a pokud možno reprezentativní spektrum respondentů. Důležitými faktory pro výběr mohou být věk a ekonomická aktivita (pracující vs. lidé v důchodu, nezaměstnaní či na rodičovské dovolené), způsob a frekvence užívání zahrady. Při oslovování uživatelů přímo v terénu je nutné navštívit lokalitu v různém období týdne i dne (včetně víkendu) a ideálně i v různých obdobích roku (jaro-léto-podzim). Kontakty na vhodné respondenty lze často získat prostřednictvím kontaktní osoby, případně na základě vzájemného doporučení uživatelů. Právě v těchto případech je ale nezbytná obezřetnost z hlediska reprezentativnosti a rozmanitosti vzorku, protože výběr na základě doporučení může vést ke zkreslení v některých sledovaných charakteristikách respondentů (např. uživatelé důchodového věku mohou mít více přátel ve své věkové skupině apod.).

Při rozhovorech musí hodnotitel respondenta seznámit se svou rolí a účelem dotazování a domluvit se s ním na způsobu záznamu odpovědí (doporučujeme zvukové nahrávky, ovšem dotazovaný s nimi musí předem souhlasit). K samotným výpovědím by pak měl hodnotitel přistupovat kriticky. Doporučujeme porovnávat výpovědi různých respondentů a snažit se zohlednit subjektivní pohledy a zájmy. Hodnotitel by neměl výpovědi považovat za fakta, nýbrž za nástroje k vytvoření co možná nejpřesnějšího obrázku o užívání lokality. Výpovědi uživatelů mohou vhodně doplnit tzv. expertní konzultace (např. s odborníky z oblasti městského plánování a vlastnických vztahů). Sběr informací formou rozhovorů lze ukončit mimo jiné tehdy, když další dotazování již nesdělují nové informace a dochází tak k saturaci zjištění.

Ideální délka celého procesu sběru informací pro účely této metodiky (přípravné práce; podkladová zjištění; terénní rozhovory a pozorování; finální vyhodnocení) je přibližně 1 rok. Nejen, že je vhodné terén navštívit v různých obdobích, je také výhodné provádět

hodnocení s jistým časovým odstupem. Na druhou stranu se může stát, že bude potřeba použít metodiku ve zkráceném období (např. zadavatel zpracování metodiky stanoví termín odevzdání v rádech několika měsíců). V takovém případě je potřeba tuto situaci uvést, zdůvodnit a komentovat případný vliv na výsledky hodnocení.

4.3.4 Hodnocení otázek

Formulář pro hodnocení zahrádkářských lokalit (Příloha č. 1) obsahuje 5 listů. 1. list (Základní informace) není hodnocen body ani slovně. Jeho charakter je informační a popisný. Listy 2 až 4 odpovídají třem hlavním hodnotícím perspektivám: Urbanistické a správní aspekty; Sociální a ekonomické aspekty; Ekologické a environmentální aspekty (viz kap. 4.1 a 4.2). Jednotlivé otázky jsou hodnoceny přidělením počtu bodů na škále 0/1, 0/2 nebo 0/1/2. Maximální možný bodový zisk v jednom listu je 37 b. Hodnotitel při zvažování svého rozhodnutí využívá komentáře u jednotlivých položek hodnotící tabulky a měl by se rovněž orientovat podle východisek tvorby Metodiky (viz kap. 4.1).

Získané body v každé ze tří kapitol hodnocení (listy 2–4) jsou ve finále vyjádřeny procentem maximálního možného bodového zisku na konci jednotlivých listů i na posledním, pátém listu. Způsob vyhodnocování po dílčích tematických celcích odráží skutečnost, že reálně existují variabilní a často i protichůdné požadavky na funkce ZL. Proto jednotlivé kapitoly (případně i podkapitoly) hodnotícího formuláře obsahují některé otázky, které stojí ve vzájemné opozici – **nelze proto dosáhnout maximálního počtu bodů ve všech kapitolách**. Smyslem Metodiky je upozornit na silné i slabé stránky jednotlivých ZL a umožnit jejich vzájemné srovnání na úrovni obce, případně v čase (např. opakováním hodnocení po několika letech). Zvolený způsob vyhodnocení totiž umožňuje hodnotit reálný stav, vytváří však také předpoklady pro změnu využívání lokality, které mohou vést k rozvoji pozitivních funkcí ZL a tím i k vyššímu hodnocení v případě následného hodnocení.

Hodnocení na posledním 5. listu (Výsledky) je především slovní. Jedná se o závěrečné shrnutí, interpretaci zjištěného a uvedení případných doporučení, jak v budoucnu zlepšit bodový zisk. Do sloupce „Výsledek (%)“ hodnotitel dopočítá procentuální zisk pro každou z devíti podkapitol.⁷ Ve sloupci „Komentář“ pak okomentuje každý z těchto devíti výsledků (je možné zopakovat a rozvést klíčové „Komentáře a zdůvodnění k odpovědi“ z předchozích listů). Ve sloupci „Závěrečné shrnutí a doporučení“ hodnotitel stručně shrne svá zjištění a případně doporučí další možný postup.

---

⁷ Maximální bodový zisk pro podkapitolu je uveden ve sloupci „Podkapitola“ (5. list).

S významnou dávkou zjednodušení lze tvrdit, že pokud je výsledek v rámci některé podkapitoly nižší než 25 %, lze jej charakterizovat jako neuspokojivý. Zisk mezi 25 % a 50 % značí výraznější nedostatky, na které by se správa ZL, případně majitelé pozemků, měli zaměřit. Zisky nad 50 % bodů značí dobré výsledky a nad 75 % velmi dobré výsledky – ty je vhodné udržovat a podporovat.

Procentuální zisky ale nelze brát za směrodatné, natožpak na jejich základě ZL kategorizovat. **Vždy je potřeba přihlédnout ke kontextu a specifické situaci každé hodnocené zahrádkářské lokality.**⁸ Právě k tomu slouží závěrečné slovní hodnocení, které je (podobně jako celá MEZA) otevřené k další interpretaci.

4.3.5 Poznámky k hodnocení

1. **Nezodpovězené otázky.** Někdy se může stát, že na některou otázku není možné odpovědět. V tom případě musí hodnotitel tuto skutečnost uvést do závěrečného slovního hodnocení. Procentuální zisk se pak počítá z maxima možných odpovědí. Pokud tedy není možné odpovědět na jednu otázku za 2 b. Konečný procentuální zisk v listu se počítá z 35 b. (37 – 2). Tento postup je možný pouze v ojedinělých případech, větší počet nezodpovězených otázek snižuje vypovídací hodnotu příslušné podkapitoly.
2. **Použití metodiky pro ZO ČZS.** MEZA je určena pro hodnocení různých typů ZL, přesto je použití metodiky pro ZO spravované ČZS vhodnější. Hodnocení je zde snadněji proveditelné než v lokalitách, ve kterých nejsou uživatelé formálně organizovaní. Důvodem jsou zejména jasnější vlastnické vztahy, přehlednější správa, jednodušší přístup k zahrádkám a často i k informacím.
3. **Kontext.** Jak bylo naznačeno výše, při hodnocení je potřeba zohlednit kontext lokalit – geografický, urbanistický, společensko-politický, environmentální atp. Je rozdíl mezi hodnocením ZL uprostřed velkého města, na jeho okraji, na okraji malého města nebo zcela mimo město. Pro některou ZL je např. významnější sociální rozměr (lokalita je živým komunitním místem, které je vhodné podporovat), pro jinou je důležitější ekologický a environmentální (v lokalitě či jejím okolí jsou vzácné přírodní prvky i chráněná území, která je potřeba zachovat). Tyto kontexty jsou integrální součástí hodnocení v jednotlivých kapitolách, je ale vhodné zdůraznit je v závěrečném slovním hodnocení.

---

⁸ ZL například může v některé z podkapitol získat méně než 25 %, ovšem opatření na nápravu jsou snadná a finančně dostupná. Náprava a potenciální zvýšení bodového zisku je tedy mnohem reálnější a účinnější než u jiné ZL, která sice mohla získat 55 %, ale možnosti budoucího zvýšení bodového zisku jsou nereálné.

4. **Rozloha ZL.** Jak bylo také poznamenáno výše, je lepší hodnotit lokality s rozlohou do 20 ha, resp. lokality, které nejsou příliš heterogenní (majetkově, provozně, geograficky atd.). U některých otázek může v případě velkých celků vzniknout problém s reprezentativností tzv. „pozorovaných zahrad“, u jiných s nárokem zobecnit odpovědi na celou ZL.
5. **Možnosti srovnání výsledků.** MEZA je kompromisem mezi náročnou odbornou evaluací a laickým hodnocením. Z toho důvodu není vhodné srovnávat bodové zisky mezi jednotlivými obcemi či kraji. Podobně není vhodné srovnávat bodové zisky ZL, hodnotily-li je různé hodnotitelské týmy. Pokud by takové srovnání bylo cílem metodiky, byla by zapotřebí jiná – zcela expertní – evaluace. Ta by ale byla náročná časově, finančně i co s týče znalostí a velikosti hodnotitelského týmu. Byla by tedy v praxi výrazně hůře uplatnitelná. Navíc ani důkladná expertní evaluace nezaručuje dobré srovnání mezi ZL. Z terénního výzkumu je zřejmé, že ZL představují natolik pestrá území, že jejich detailní kvantifikace vždy naráží na místní nepředpokládané specifičnosti.

Seznam zkratek

- AOPK – Agentura ochrany přírody a krajiny
BPEJ – Bonitovaná půdně ekologická jednotka
ČR – Česká republika
ČSOP – Český svaz ochránců přírody
ČZS – Český zahrádkářský svaz
EVL – Evropsky významná lokalita
FO – fyzická osoba
ha – hektar (= 10 000 m²)
CHKO – Chráněná krajinná oblast
CHO – chatová osada
IPR – Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy
IROP – Integrovaný regionální operační program
MČ – městská část
MEZA – Metodika pro hodnocení městských produkčních a zahradních ploch
MHD – městská hromadná doprava
MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj
MŽP – Ministerstvo životního prostředí
NP – Národní park
NPP – Národní přírodní památka
NPR – Národní přírodní rezervace
ORP – obec s rozšířenou působností
OSN – Organizace spojených národů
OÚ – obecní úřad
PO – právnická osoba
PP – Přírodní památka
PR – Přírodní rezervace
PŘP – Přírodní park

SÚ – stavební úřad

TA ČR – Technologická agentura ČR

UNPF – United Nations Population Fund (Populační fond OSN)

ÚAP – územně analytické podklady (patří mezi ÚPP)

ÚP – územní plán (patří mezi ÚPD)

ÚPD – územně plánovací dokumentace

ÚPP – územně plánovací podklady

ÚS – územní studie (patří mezi ÚPP)

ÚSES – Územní systém ekologické stability

ÚZSVM – Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových

VKP – významný krajinný prvek

VÚMOP – Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy

WMS – Web Map Service (webová mapová služba)

ZL – zahrádkářská lokalita

ZO – zahrádkářská / zahrádková osada

ZO ČZS – Základní organizace, Český zahrádkářský svaz

Bibliografie

- BARRERA, F. de la, F. RUBIO, E. BANZHAF. 2016. The value of vegetation cover for ecosystems services in the suburban context. *Urban Forestry & Urban Greening* 16: 110–122.
- BARTHEL, S., C. FOLKE, J. COLDING. 2010. Socio-ecological memory in urban gardens- Retaining the capacity for management of ecosystem services. *Global Environmental Change* 20(2): 255–265.
- BHATTI, M., A. CHURCH, A. CLAREMONT, P. STENNER. 2009. 'I love being in the garden': enchanting encounters in everyday life. *Social and Cultural Geography* 10(1): 61–76.
- CABRAL, I., J. KEIM, R. ENGELMANN, R. KRAEMER, J. SIEBERT, A. BONN. 2017. Ecosystem services of allotment gardens. A Leipzig, Germany case study. *Urban Forestry & Urban Greening* 23: 44–53.
- CAMERON, R. W. F., T. BLANUŠA, J. E. TAYLOR, A. SALISBURY, A. J. HALSTEAD, B. HENRICOT, K. THOMPSON. 2012. The domestic garden – Its contribution to urban infrastructure. *Urban Forestry & Urban Greening* 11: 129–137.
- ČKA. 2015. *Strategie zelené infrastruktury. Návrh strategie ČKA pro „Zelenou infrastrukturu“ v České republice*. Česká komora architektů, Pracovní skupina pro krajinářskou architekturu, 10. 2. 2015. Dostupné z: <https://www.cka.cz/cs/cka/tema-CKA/strategie-zelene-infrastruktury/strategie-zelenainfrastruktura.pdf>.
- DAVIES, Z. G., R. A. FULLER, A. LORAM, K. I. IRVINE, V. SIMS, K. J. GASTON. 2009. A National scale inventory of resource provision for biodiversity within domestic gardens. *Biological Conservation* 142(4): 761–771.
- EUROPEAN COMMISSION. 2016. *The EU Strategy on Green Infrastructure*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/strategy/index_en.htm.
- FARINHA-MARQUES, P., C. FERNANDES, F. GUILHERME, J. M. LAMEIRAS, P. ALVES, R. G. H. BUNCE. 2017. Urban Habitats Biodiversity Assessment (UrHBA): a standardised procedure for recording biodiversity and its spatial distribution in urban environments. *Landscape Ecology* 32(9): 1753–1770.
- GIBAS, P., L. MATĚJOVSKÁ, A. NOVÁK, E. ROLFOVÁ, V. TVARDKOVÁ, I. VALEŠOVÁ, M. VESELÝ. 2013. *Zahrádkové osady: Stíny minulosti, nebo záblesky budoucnosti?* Praha: Univerzita Karlova.

- GODDARD, M., A. J. DOUGILL, T. M. BENTON. 2009. Scaling up from gardens: biodiversity conservation in urban environments. *Trends in Ecology and Evolution* 25(2): 90–98.
- HOŠEK, M. 2017. Zelená infrastruktura: co a proč se ztratilo v překladu? *Ochrana přírody* 2. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/pravo-v-ochrane-prirody/zelena-infrastruktura-co-a-proc-se-ztratilo-v-prekladu/>.
- IPR PRAHA. 2017. *Metropolitní plán Prahy: Textová část závazné části*. Stav k 29. 9. 2017. Dostupné z: http://plan.iprpraha.cz/uploads/assets/soubory/mpp_3_3/ke_stazeni_3_3/3_3/1_za_vazna_cast_mpp/1_1_textova_cast_zc/1_1_1_text/textova-cast-zavazne-casti.pdf.
- JEHLIČKA, P., P. DANĚK. 2017. Rendering the actually existing sharing economy visible: home grown food and the pleasure of sharing. *Sociologia Ruralis* 57(3): 274–296.
- JEHLIČKA, P., T. KOSTELECKÝ, J. SMITH. 2012. Food Self-Provisioning in Czechia: Beyond Coping Strategy of the Poor: A Response to Alber and Kohler's 'Informal Food Production in the Enlarged European Union' (2008). *Social Indicators Research* 111(1): 219–234.
- KEYZLAROVÁ, S. 2012. *Zahrádkaření a chataření – environmentální, sociální a ekonomické aspekty na příkladu města Brna*. Disertační práce. Brno: Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity.
- KRYLOVÁ, R. 2015. Městská divočina: Dystopie a heterotopie v současném městě. *AntropoWebzin*, roč. 1–2, s. 11–18.
- LIN, B. B., S. M. PHILPOTT, S. JHA. 2015. The future of urban agriculture and biodiversity-ecosystem services: Challenges and next steps. *Basic and Applied Ecology* 16(3): 189–201.
- MACKOVIČ, V. 2013. Plochy zeleně v územním plánu. *Urbanismus a územní rozvoj* 16(4): 48–55.
- MALÁ, S. 2015. *Komunitní zahrada jako cesta k samozásobitelství v městském prostředí?* Diplomová práce. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity.
- MIOVSKÁ, L. 2009. *Generel zahrádkových osad v Praze. Podkladová studie*. Praha: Rada hl. m. Prahy. Dostupné z: http://arnika.org/soubory/dokumenty/mesta/kauzy/Zahradky/generel_09_podklad_1_verze_PS.pdf.

- OKVAT, H. A., A. J. ZAUTRA. 2011. Community Gardening: A Parsimonious Path to Individual, Community, and Environmental Resilience. *American Journal of Community Psychology* 47(3–4): 374–387.
- ROGGE, E., E. KERSELAERS, C. PROVE. 2016. Envisioning opportunities for agriculture in peri-urban areas. Pp. 161–189 in A. KJELL et al. (ed.). *Metropolitan Ruralities (Research in Rural Sociology and Development, Volume 23)*. Bingley: Emerald Group Publishing.
- SMITH, J., P. JEHLIČKA. 2013. Quiet sustainability: Fertile lessons from Europe's productive gardeners. *Journal of Rural Studies* 32: 148–157.
- SMITH, R. M., K. THOMPSON, J. G. HODGSON, P. H. WARREN, K. J. GASTON. 2006. Urban domestic gardens (IX): Composition and richness of the vascular plant flora, and implications for native biodiversity. *Biological Conservation* 129(3): 312–322.
- SOVOVÁ, L. 2014. *Zahrádkářské kolonie jako příspěvek k alternativní produkci potravin?* Diplomová práce. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy Univerzity.
- TZOULAS, K., K. KORPELA, S. VENN, V. YLI-PELKONEN, A. KAZMIERCZAK, J. NIEMELA, P. JAMES. 2007. Promoting ecosystem and human health in urban areas using Green Infrastructure: A literature review. *Landscape and Urban Planning* 81(3): 167–178.
- UNPF. 2007. *State of world population 2007 : Unleashing the Potential of Urban Growth*. United Nations Population Fund. Dostupné z: http://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/695_filename_sowp2007_eng.pdf.
- VAN DEN BERG, L., R. VAN VEENHUIZEN. 2005. Multiple Functions of Urban Agriculture. *Urban Agriculture Magazine* 15: 1–3.
- VAN VEENHUIZEN, R. (ed.). 2006. *Cities Farming for the Future – Urban Agriculture for Green and Productive Cities*. RUAF Foundation, IDRC and IIRR Publishing.
- VEEN, E. J. 2015. *Community gardens in urban areas – critical reflection on social cohesion & alternative food provisioning*. PhD Thesis. Wageningen: Wageningen University.
- Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a o způsobu evidence územně plánovací činnosti
- Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území.
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu.

Fotografie

Obrázek na titulní straně: *Mladá rodina hospodařící v zahrádkářské lokalitě Ve Vinohradech (Brno)*, zdroj: archiv Viléma Řiháčka (2017).

Přílohy

Příloha č. 1: Formulář pro hodnocení zahrádkářských lokalit

Příloha č. 2: Použití metodiky na vybrané lokalitě (Brno: Červený kopec)

- Formulář: Hodnocení zahrádkářské lokality Červený kopec (Brno)
- Dílčí přílohy:
  - Příloha č. 2A: Mapa zahrádkářské lokality Červený kopec (Brno)
  - Příloha č. 2B: Fotodokumentace zahrádkářské lokality Červený kopec (Brno)